

*Mahsutaliyev Abdusalom Hasanovich,
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti
Isroiljonov Nurmuhammad Sherzodbek o'g'li
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi*

OLIIY TA'LIM TIZIMINI BOSHQARISH MEXANIZMINI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Annotatsiya: Oliy ta'lim tizimini boshqarish mexanizmi, zamon talablariga javob beradigan, ta'lim sifatini oshirish, oliy ta'lim muassasalarining faoliyatini samarali tashkil etish va ularning rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan muhim jarayondir. Ushbu mexanizm, bir tomondan, davlat siyosati va ta'lim sohasidagi normativ-huquqiy hujjatlar asosida shakllanadi, boshqa tomondan esa, oliy ta'lim muassasalari va ularning boshqaruv tizimlari o'rtasidagi o'zaro aloqalar va hamkorlikni ta'minlaydi.

Kalit so'zlar: Oliy ta'lim tizimi, davlat, ta'lim, investitsiyalar, ilmiy tadqiqotlar, moliyaviy resurslar, hamkorlik

Oliy ta'lim tizimini boshqarish mexanizmi, avvalo, davlat ta'lim siyosati va strategiyasidan boshlanadi. Har bir davlat o'zining ta'lim tizimini rivojlantirish uchun strategik rejalar ishlab chiqadi. Bu rejalar, ta'limning barcha darajalari, jumladan, oliy ta'lim uchun ham yo'nalishlarni belgilab beradi. Davlat ta'lim siyosati, ta'lim sifatini oshirish, ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish va oliy ta'lim muassasalarining xalqaro raqobatbardoshligini ta'minlashga qaratilgan. Bu jarayonda, davlatning ta'lim sohasidagi investitsiyalari, ta'lim dasturlarining yangilanishi, o'qituvchilarni tayyorlash va ularning malakasini oshirish kabi masalalar alohida e'tiborga olinadi. Oliy ta'lim muassasalari o'z ichida turli xil boshqaruv organlari va strukturaviy bo'linmalarga ega. Ularning boshqaruv tizimi, rektor, prorektorlar, fakultet dekanlari va boshqa rahbarlardan iborat bo'lib, har bir rahbar o'ziga berilgan vazifalarni bajarish uchun javobgardir. Boshqaruv tizimi, oliy ta'lim muassasasining ichki jarayonlarini, masalan, ta'lim jarayonini, ilmiy tadqiqotlarni, moliyaviy resurslarni boshqarishni va boshqa faoliyatlarni muvofiqlashtiradi. Bu jarayonda, oliy ta'lim muassasalarining boshqaruv organlari o'rtasida samarali muloqot va hamkorlik muhim ahamiyatga ega.[1]

Oliy ta'lim tizimini boshqarish mexanizmi, ta'lim sifatini nazorat qilish va baholash tizimiga asoslanadi. Ta'lim sifatini nazorat qilish, oliy ta'lim muassasalarining faoliyatini baholash va ularning natijalarini tahlil qilishga qaratilgan. Bu jarayonda, oliy ta'lim muassasalari o'zlarining ta'lim dasturlarini, o'qituvchilar va talabalarning faoliyatini, ilmiy tadqiqotlarni va boshqa ko'rsatkichlarni baholaydilar. Ta'lim sifatini nazorat qilish tizimi, oliy ta'lim muassasalarining xalqaro standartlarga mos kelishini ta'minlashga yordam beradi. Bu jarayonda, ta'lim sifatini baholash uchun turli xil metodologiyalar va indikatorlar ishlab chiqiladi. Oliy ta'lim muassasalari, o'z faoliyatini amalga oshirish uchun moliyaviy resurslarga muhtoj. Bu resurslar, davlat byudjetidan, xususiy sektordan, xalqaro grantlardan va boshqa manbalardan olinadi. Moliyaviy resurslarni boshqarish, oliy ta'lim muassasasining moliyaviy barqarorligini ta'minlash va uning rivojlanish strategiyalarini amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Oliy ta'lim muassasalari, moliyaviy resurslarni samarali boshqarish, ularni ta'lim jarayoniga, ilmiy tadqiqotlarga va innovatsion loyihalarga yo'naltirish orqali o'z faoliyatlarini yanada samarali amalga oshirishlari mumkin.[2]

Oliy ta'lim tizimini boshqarish mexanizmi, oliy ta'lim muassasalari o'rtasida hamkorlik va tajriba almashishni ta'minlaydi. Oliy ta'lim muassasalari, o'zaro hamkorlik orqali ta'lim sifatini oshirish, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish va talabalarning malakasini oshirishga qaratilgan dasturlarni amalga oshiradilar. Bu hamkorlik, mahalliy va xalqaro darajada amalga oshirilishi mumkin, bu esa oliy ta'lim muassasalarining global ta'lim tizimiga kirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Oliy ta'lim muassasalari, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish, talabalarning chet elda ta'lim olish imkoniyatlarini yaratish va xalqaro miqyosda tan olinadigan ta'lim dasturlarini amalga oshirishga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqishlari kerak.[3]

Talabalar, oliy ta'lim muassasasining asosiy subyekti hisoblanadi. Ularning ehtiyojlari va talablarini inobatga olish, ta'lim jarayonini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Oliy ta'lim muassasalari, talabalar bilan muloqot qilish, ularning fikrlarini tinglash va ularning ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan dasturlarni amalga oshirishi kerak. Talabalar, o'z fikrlarini bildirish va ta'lim jarayonida ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'lishlari zarur. Bu, oliy ta'lim muassasalarining o'z faoliyatlarini yanada takomillashtirishga yordam beradi. Oliy ta'lim tizimini boshqarish mexanizmi, shuningdek, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirishga qaratilgan. Ilmiy tadqiqotlar, oliy ta'lim muassasalarining asosiy faoliyatlaridan biri bo'lib, ularning ilmiy salohiyatini oshirish va innovatsiyalarni joriy etish imkoniyatini ta'minlaydi. Oliy ta'lim muassasalari, ilmiy tadqiqotlar uchun zarur bo'lgan resurslarni ta'minlash, tadqiqotlarni moliyalashtirish va tadqiqot natijalarini amaliyotga joriy etish uchun strategiyalar ishlab chiqishlari kerak. Bu jarayonda, ilmiy tadqiqotlar natijalarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish, oliy ta'lim muassasalarining sifatini oshirishga yordam beradi.[4]

Xalqaro aloqalar, oliy ta'lim muassasalari o'rtasida tajriba almashish, ilmiy tadqiqotlar va ta'lim dasturlarini birlashtirish imkoniyatini ta'minlaydi. Oliy ta'lim muassasalari, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik qilish, talabalarning chet elda ta'lim olish imkoniyatlarini yaratish va xalqaro miqyosda tan olinadigan ta'lim dasturlarini amalga oshirishga qaratilgan dasturlarni ishlab chiqishlari kerak. Bu jarayonda, oliy ta'lim muassasalari o'rtasida o'zaro aloqalarni mustahkamlash va tajriba almashish, ta'lim sifatini oshirish va ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirishga yordam beradi. Oliy ta'lim tizimini boshqarish mexanizmi, ijtimoiy mas'uliyat va barqaror rivojlanishga qaratilgan. Oliy ta'lim muassasalari, ijtimoiy mas'uliyatni o'z zimmasiga olish, jamiyatga foyda keltirish va barqaror rivojlanish maqsadlariga erishish uchun ijtimoiy dasturlarni amalga oshirishga qaratilgan strategiyalar ishlab chiqishlari kerak. Bu, oliy ta'lim muassasalarining jamiyatda o'z o'rnini mustahkamlashga yordam beradi. Oliy ta'lim muassasalari, ijtimoiy mas'uliyatni o'z faoliyatlariga integratsiya qilish orqali, talabalar, o'qituvchilar va jamiyat o'rtasida ijtimoiy aloqalarni rivojlantirishga hissa qo'shishi mumkin. Oliy ta'lim tizimini boshqarish mexanizmi, shuningdek, ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish va innovatsion texnologiyalarni joriy etishga qaratilgan. Zamonaviy texnologiyalar, ta'lim jarayonini yanada samarali va qulay qilish imkonini beradi. Oliy ta'lim muassasalari, onlayn ta'lim, masofaviy ta'lim va boshqa innovatsion ta'lim usullarini joriy etish orqali, talabalarning ta'lim olish jarayonini yaxshilashlari mumkin. Bu jarayon, talabalar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi va ularning ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi.[5]

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'lim tizimini boshqarish mexanizmi, davlat siyosati, boshqaruv tizimi, ta'lim sifatini nazorat qilish, moliyaviy resurslarni boshqarish, hamkorlik va tajriba almashish, talabalar ehtiyojlarini inobatga olish, ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish, xalqaro

aloqalarni rivojlantirish, ijtimoiy mas'uliyat va barqaror rivojlanish kabi bir qator muhim komponentlardan iborat. Ushbu mexanizm, oliy ta'lim tizimini samarali boshqarish va rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Oliy ta'lim muassasalari, o'z faoliyatlarini amalga oshirishda ushbu mexanizmni hisobga olgan holda, ta'lim sifatini oshirish va jamiyatning rivojlanishiga hissa qo'shishlari kerak. Oliy ta'lim tizimini boshqarish mexanizmi, shuningdek, jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga va inson kapitalini shakllantirishga xizmat qiladi. Oliy ta'lim muassasalari, o'z faoliyatlarini amalga oshirishda, jamiyatning ehtiyojlarini inobatga olish va innovatsion yondashuvlarni qo'llash orqali, o'z o'rnini mustahkamlashlari mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonov, A. (2020). Oliy ta'lim tizimida boshqaruv va nazorat. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi.
2. Karimov, I. (2019). Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish: nazariya va amaliyot. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Tashkent State University of Economics. (2021). Oliy ta'limda innovatsiyalar va boshqaruv. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim muassasalari.
4. Sultonov, S. (2022). Oliy ta'lim tizimida sifatni ta'minlash mexanizmlari. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.
5. Murodov, M. (2023). Oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv tizimini takomillashtirish. Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti.
6. G'ulomov, R. (2020). Oliy ta'lim tizimida xalqaro hamkorlikning ahamiyati. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
7. Rahmonov, D. (2021). Oliy ta'limda raqamli texnologiyalar va boshqaruv. Andijon: Andijon Davlat Universiteti.
8. Qodirov, A. (2018). Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy tadqiqotlar va boshqaruv. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.
9. Isroilov, I. (2022). Ta'lim sifatini nazorat qilish tizimlari. Qarshi: Qarshi Davlat Universiteti.
10. Xudoyberdiyev, A. (2019). Oliy ta'lim tizimida ijtimoiy mas'uliyat. Farg'ona: Farg'ona Davlat Universiteti.